

Kuldid uude kodusse

Pm-mag Merle Kruus
ETSAÜ

Eelmise aasta lõpu tähtsündmuseks ja viimase aja Eesti seakasvatajate suuremaks koostööprojektiks võib pidada Vasula külas Eesti Tõusigade Aretusühistu seemendusjaama uue osa avamist. Laienemise vajaduse tingis asjaolu, et kunstliku seemenduse osatähtsus on seakasvatuses kiiresti kasvanud, samuti võimaldab uus jaam ennekõike oma liikmetele laiemat tõumaterjali valikut. Oluline on Vasula seemendusjaama konkurentsivõime tõstmine nii Eesti kui naaberriikide majanduses. Kaasajastati kultide

pidamistingimusi ja lähiajal rakendub ka moodne arvutipõhine tehnoloogia sperma töötlemise ja kvaliteedi kontrollimiseks.

Kui varem oli Vasula seemendusjaamas 52, siis uue osa avamisega on 82 kuldikohta. Siin töötab viis spetsialisti. Viimase viie aasta jooksul on seemendusjaamas toodetavate spermadooside arv kahekordistunud. Kuid dooside arvu suurendamisest tähtsamaks peetakse parima tõumaterjali pakkumist, laiemat kultide valikut ja head sperma kvaliteeti.

ETSAÜ seemendusjaam rajati Vasulasse 1996. aastal. Vasula seemendusjaam varustab kuldispermaga seafarme üle Eesti. Ühe emise seemendamiseks kasutatakse ena-

masti kahte spermadoosi. 2007. aastal seemendati umbes 18 000 ehk 45% kõikidest jõudluskontrolli emistest, kellest 72% tiinestus.

Kunstliku seemendamise kiirele juurutamisele pandi alus spermatranspordi korraldamisega farmidesse. Käesoleval ajal on rakendatud igal nädalal kindlatel päevadel üle-eestilised spermaveoringid, mis kindlustavad kvaliteetse sperma jõudmise farmi hiljemalt lõunaks. Spermatranspordiks kasutatakse liinibusside ja OÜ Cargobus teenust. Praegu tegeleme spermaveoringide parendamisega vastavalt ühistu võimalustele ja farmerite soovidele.

Kuna kuldispermat ei saa külmutada, siis saadetise värskena kohaletoimetamine on väga tähtis. Seemendusjaamas on kohapeal labor, kus tagatakse, et kliendini jõuab vaid kvaliteetne ja elujõuline sperma. Selle aasta kevadest võetakse kasutusele uus spermalahjendi, mis säilitab kultide sperma elujõulisena vähemalt 6 päeva vältel ja tagab emiste tiinestumise sama hästi kui siiani kasutusel olnud kolmepäevane spermalahjendi. Uue lahjendi kasutuselevõtt aitab ka farmides oma tööd palju efektiivsemalt organiseerida.

Sama tähtis kui sperma transport seemendusjaamast farmi on ka farmisisene spermadoosi transport ja hoiustamine õigetes tingimustes. Kunstliku seemenduse õppepäevadel antakse nõu, mil moel käsitseda spermadoosi farmis, kuidas emiseid kunstlikuks seemenduseks ette valmistada, milline on seemenduseks õige aeg, kuidas anda ära tunda jne. Seemendusala koolitusi korraldavad seemendusjaama spetsialistid. Vastav reklaam on ETSAÜ kodulehel ja info saamiseks konsulteerige oma piirkonna konsulendiga.

Samas üritatakse koolitada seemendajaid selles suunas, et nad järjest rohkem kasutaksid emakasisest seemendust. Kui seda seemendust õigesti ja õigel ajal kasutada, on tiinestumisnäitajad paremad ning sperma tagasivool väiksem.

Traditsioonilise kunstliku seemenduse puhul suunatakse seemenduskateeter emakakaela, kuhu juhitakse sperma. Emakasisese seemenduse korral kateetritipp asetub emaka kehasse, mis teeb spermide teekonna oluliselt lühemaks jõudmaks ovuleerivate munarakkudeni. Et spermide teekond emakasse on lühem, siis saab teoreetiliselt emakasisese seemenduse puhul kasutada oluliselt lahjemat spermata. Taani teadlased tegid 2008. aastal katsetes

kindlaks, et emakasisese seemenduse korral saab kasutada kuni 60% lahjemat spermata, ilma et taastootmisnäitajad (poegimiste protsent, kokku sündinud põrsaste arv pesakonnas) muutuksid. See omakorda aitaks suurendada seemendusjaamas olevate kõrge väärtusega kultide kasutamise efektiivsust ja loodetavasti langetada sel juhul ka spermadoosi hinda, kuna teoreetiliselt läheks tarvis väiksemat arvu kulte. Seda meetodit saaks rakendada vaid juhul, kui enamik kliente kasutab emakasisest seemendust. Need oleksid nüansid, mille tõttu võiks iga farmer end kurssi viia emakasisese seemendusega ja selle omal käel meie abiga ära proovida.

ETSAÜ seemendusjaam kindlustab seakasvataja kvaliteetse aretusmaterjaliga ja toimetab selle kohale, seejuures üsna mõistliku hinnaga. Kultide valikul seemendusjaama peetakse silmas nii kultide aretuslikku väärtust kui ka tervislikku seisundit.

Seemendusjaama jõudis hiljuti Soomest viis uut tõukulti, kes on juba läbinud karantiini ja keda harjutatakse spermandamisega. Aeg-ajalt on tarvis tuua ka uut verevärskendust välispopulatsioonidest. Aretuskult peab välja vahetama iga kuue kuu tagant, et ei tekiks sugulust ja oleks tagatud võimalikult kiire geneetiline edu. Aretuskultide soetamine pole sugugi odav. Korraliku aretuskuuldi hind on umbes 50 000 krooni. Seepärast on tippkuuldi spermadoos teistest ka oluliselt kõrgema hinnaga. Sellist luksust ju üldjuhul farmer lubada ei saa, et oma nn aretus- emistele saab iga poole aasta tagant nii kallist paarilist soetada. Samuti hoiab kult farmis kinni ühe emise koha, sööb ära ühe emise sööda ning lisaks peab temaga ümber käima väga erilise hoolega, et kult mõnele emisele viga ei teeks. Samas kui kuldi töö farmis on lõppenud, siis on problemaatiline tema lihaks realiseerimine. Sellest tulevalt on kuldi pidamine rikaste seakasvatajate lõbu.

Spermatellimusi võetakse jaamas vastu telefonil 735 2198, ettelimiste registreerimine toimub tööpäeviti kell 8–15. Seemendusteenuseid ja spermata samaks päevaks on soovitatav tellida kella 8 ja 9 vahel. Kui on soov saada konkreetse kuldi spermata, siis peaks sellest jaama teatama nädal aega ette, et saaks teie soove rahuldada.

Foto 1. Linti lõikab asestantsler Toivo Nõvandi, jälgivad Aare Mölder ja Anne Lilleorg (P. Kütt)

Foto 2. Külalisi tervitavad ETSAÜ juhatuse esimees Raivo Laanemaa ja seemendusjaama peaspetsialist Madis Rembel (P. Kütt)